

Редзюк Є. В.,
к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки НУХТ,
старший науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
м. Київ

ЯКІСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблематика якісного економічного розвитку регіонів України в умовах глобалізації та євроінтеграції набуває фундаментального значення, оскільки регіональний вимір економічної політики дедалі більше визначає стійкість і конкурентоспроможність національної економіки в сучасному світі. При цьому глобалізація не лише посилює міжрегіональну конкуренцію в світі, в Європі, між країнами-сусідами України за інвестиції, технології та людський капітал, але й загострює внутрішні диспропорції розвитку. Тому ефективна регіональна політика є критичною передумовою інклюзивного економічного зростання та зниження нерівності, особливо для України, яка має значні регіональні проблеми, структурні диспропорції між різними регіонами, і головне, отримала значні масштаби втрат від руйнівного вторгнення росії (не враховуючи суттєвих людських втрат /орієнтовно від 10 до 12 млн осіб переміщено і виїхало за кордон; понад 1 млн задіяно в секторі безпеки і оборони/; а матеріальної шкоди визначено на понад 588 млрд дол. США станом на початок 2026 р.). Для України це означає необхідність пошуку якісно нових підходів до переходу від екстенсивних моделей розвитку до інтенсивних, заснованих на інноваціях, знаннях і цифрових технологіях. В цьому контексті аналіз досліджуваної тематики є актуальним і необхідним для повноцінного відновлення й успішного розвитку як регіонів, так і країни в цілому у глобалізованому світі [1].

Відзначимо, що концепція якісного економічного розвитку передбачає не лише зростання валового регіонального продукту, але й підвищення продуктивності, рівня життя, інноваційної активності та екологічної стійкості. Особливого значення в сучасних умовах набуває формування регіональних економічних систем, здатних інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості, водночас зберігаючи власну спеціалізацію та конкурентні переваги. Корисним для України є досвід ЄС у використанні підходів, сформованих у рамках політики згуртованості Європейського Союзу, яку координує Європейська Комісія. Вона базується на принципах смарт-спеціалізації, що передбачають концентрацію ресурсів на найбільш перспективних секторах регіональної економіки. Політика згуртованості ЄС – це стратегія зменшення економічних, соціальних та територіальних диспропорцій між регіонами, спрямована на гармонійний розвиток усього Євросоюзу. Вона фінансує проекти (інфраструктура, екологія, робочі місця) через спеціальні фонди (ERDF, ESF+, CF), підтримуючи регіони та стимулюючи їх до підвищення власної конкурентоспроможності. Так, фінансуються проекти економічного і соціального розвитку, транспортної інфраструктури, транскордонної співпраці,

екологічного відновлення територій і громад, переходу до вуглецевої нейтральності тощо. Для України імплементація таких підходів і включення до цих проектів дозволяє підвищити ефективність використання обмежених ресурсів і забезпечити структурну модернізацію регіонів. Водночас необхідно враховувати специфіку національної економіки, зокрема її політично-законодавчу й інституційну неготовність, сировинну орієнтацію та потребу в значних ресурсах на розвиток інфраструктури і відновлення територій. Так, оперативне фінансування Україна нещодавно отримала від ЄС (90 млрд євро), але в умовах війни ця сума піде на підтримку обороноздатності, та стійкість енергетики і транспортної інфраструктури, на розвиток регіонів поки що коштів по суті не передбачено згідно з масштабом втрат. На наш погляд, регіони України потребують окремої комплексної програми середньо- і довгострокового фінансування від міжнародних партнерів на рівні не меншому ніж масштаб втрат від руйнівних військових дій [2;3].

Вважаємо, що одним із ключових факторів якісного розвитку є інтеграція регіонів України у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Участь у таких ланцюгах дозволяє країнам і регіонам підвищувати технологічний рівень виробництва та збільшувати експорт продукції з високою доданою вартістю. В Україні цей процес має фрагментарний характер, що обумовлено як інституційними обмеженнями, так і недостатнім рівнем розвитку інфраструктури. Відтак, одним із стратегічних завдань є створення умов для залучення транснаціональних корпорацій та розвитку локальних інноваційно-виробничих кластерів, що здатні інтегруватися у глобальні виробничі мережі.

Інституційна спроможність регіонів України в умовах глобалізації та євроінтеграції повинна розглядатися не як статичний адміністративний ресурс, а як динамічна система взаємодії формальних і неформальних інститутів, що здатна забезпечувати ефективну координацію економічних процесів на територіальному рівні. Отже, якість інститутів безпосередньо визначає рівень транзакційних витрат, ступінь довіри економічних агентів та ефективність алокації ресурсів. Для України ця проблема має особливо загострений характер через історично сформовану асиметрію інституційного розвитку регіонів, що проявляється у відмінностях щодо якості місцевого управління, рівні корупційних ризиків та здатності до стратегічного планування. Водночас євроінтеграційні процеси створюють можливості для гармонізації інституційних стандартів із практиками Європейського Союзу, що вимагає не лише формального запровадження регуляторних норм, але й трансформації управлінської культури, відмови від корупційних практик, запровадження прозорих європейських стандартів. Україна потребує формування інституцій, здатних забезпечити довгострокову передбачуваність економічної політики, оскільки саме цей фактор визначає готовність інвесторів до вкладення капіталу в регіональну економіку. Таким чином, інституційна спроможність виступає не просто одним із факторів розвитку, а фундаментальною передумовою формування конкурентоспроможної регіональної економічної системи. Політична еліта та державні органи влади України мають переосмислити свою роль у формуванні інституційних правил за найкращими світовими стандартами.

Фінансова децентралізація в Україні, яка набула системного характеру після 2014 року, потребує розгляду крізь призму не лише фіскальної автономії, але й ефективності використання ресурсів та здатності регіонів формувати власні моделі економічного розвитку. Фінансова децентралізація є ефективною лише за умови наявності розвинених інституцій управління і регулювання фінансово-інвестиційних ресурсів, прозорих бюджетних процедур та високого рівня підзвітності. В Україні спостерігається парадоксальна ситуація: з одного боку, суттєво зросли доходи місцевих бюджетів, з іншого – не всі регіони продемонстрували здатність ефективно трансформувати ці ресурси у стале економічне зростання. Такий підхід обумовлює необхідність переходу від моделі «фінансової автономії» до моделі «фінансової відповідальності», де ключовим критерієм ефективності є не обсяг ресурсів, а їх результативність у вигляді підвищення продуктивності, зайнятості та інвестиційної активності. Особливого значення набуває й розвиток механізмів стратегічного бюджетування, які дозволяють узгодити короткострокові фінансові рішення з довгостроковими цілями розвитку регіонів. У цьому контексті фінансова децентралізація має розглядатися як інструмент формування економічної суб'єктності регіонів, а не лише як перерозподіл бюджетних повноважень.

Інфраструктурний розвиток регіонів України в умовах глобалізації набуває стратегічного значення, оскільки саме інфраструктура визначає ступінь інтегрованості територій у глобальні економічні процеси. Якість інфраструктури є одним із ключових факторів формування конкурентоспроможності національних економік, оскільки вона безпосередньо впливає на логістичні витрати, швидкість переміщення товарів і капіталу, а також доступ до ринків. В Україні інфраструктурний фактор виступає одночасно і обмеженням, і потенціалом розвитку, оскільки значна частина транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури потребує модернізації. Водночас географічне положення України створює унікальні можливості для розвитку виробничо-транзитного потенціалу, що може стати основою для інтеграції у європейські та глобальні індустріально-логістичні мережі. При цьому інфраструктурні інвестиції мають мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей і підвищуючи загальний рівень економічної активності регіонів.

Інноваційна діяльність регіонів України повинна розглядатися також як ключовий драйвер переходу до якісної моделі економічного розвитку, заснованої на знаннях і технологіях. У сучасній глобальній економіці саме здатність до генерації та комерціалізації інновацій визначає конкурентні позиції регіонів. Ефективні інноваційні системи базуються на тісній взаємодії між наукою і освітою, бізнесом і державою, що формує так звану «трикутну модель інновацій». В Україні розвиток інноваційної діяльності стримується низкою факторів, зокрема недостатнім фінансуванням досліджень, слабкою інтеграцією науки і бізнесу та відсутністю ефективних механізмів трансферу технологій. Водночас євроінтеграція відкриває доступ до програм фінансування інновацій, що створює нові можливості для розвитку регіональних інноваційних екосистем. У цьому контексті ключовим завданням є формування регіональних інноваційних кластерів, здатних генерувати синергію між різними секторами

економіки та забезпечувати сталий розвиток. Також важливими є і розвиток цифровізації та екологічний перехід регіонів до моделі «зеленої економіки», що в умовах глобалізації виступає провідними факторами модернізації економіки та її більш ефективної інтеграції до ЄС (гармонізація екологічного законодавства)[4;5;6]

Підсумовуючи відзначимо, що якісний економічний розвиток регіонів України в умовах глобалізації та євроінтеграції є багатовимірним процесом, що потребує синхронізації інституційних, фінансових, інфраструктурних, інноваційних, екологічних, цифрових та інших трансформацій. На жаль, ключовим обмеженням розвитку є не тільки дефіцит ресурсів (людських та матеріальних), але і його неефективне використання, що обумовлене слабкістю інституцій та відсутністю стратегічно орієнтованої політики та вчасної координації. При цьому євроінтеграція створює вікно можливостей для модернізації вітчизняної економіки, проте реалізація цього потенціалу залежить від здатності України адаптувати європейські підходи до власних умов. Так, на наш погляд, ми потребуємо формування оновлених регіональних економічних систем, здатних до саморозвитку та інтеграції у глобальні ланцюги вартості на основі трикутника: освіта, наука, виробництво; з відповідною якісною державною інституційною інфраструктурою. Тільки на принципах стратегічної орієнтованості, комплексності, інноваційності та інституційної спроможності регіони зможуть надати довгострокову конкурентоспроможність України в світі.

Список використаних джерел

1. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank. February 23, 2026. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
2. Гуменюк О. Політика згуртованості ЄС: можливості залучення фінансових ресурсів для України. Реанімаційний Пакет Реформ. 20.06.2024. URL: <https://rpr.org.ua/news/polityka-zghurtovanosti-yes-mozhlyvosti-zaluchennia-finansovykh-resursiv-dlia-ukrainy/>
3. Joint Statement by President of the European Council António Costa, President of the European Commission Ursula von der Leyen, and President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. European Commission. 23 April, 2026. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_26_868
4. Редзюк Є.В. Формування конкурентних кластерів України в умовах глобальних викликів. Збірник наукових праць «Стратегія економічного розвитку України», КНЕУ ім. В.Гетьмана. том 53, м.Київ, 2023. с. 63-77 DOI: 10.33111/sedu.2023.53.063.077
5. Редзюк Є.В. Трансформація секторів економіки України в контексті глобальних викликів та євроінтеграції. Міжнародна економічна політика. 2025. Випуск № 42. К.: КНЕУ. 2025. с. 88-108. DOI: 10.33111/iep.2025.42.04
6. Redziuk Yevhenii. Formation of an effective financial and investment environment in Ukraine during the war and in the post-war period. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. №1(20) 2026. С. 192-204. <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2026-1-14>